

Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde

AHOL AZ ÉG ÉS A FÖLD TALÁLKOZIK

Javasolt feldolgozási idő: 70 perc

1. feladat

Az alábbi szövegrészletek Vörösmarty Mihály Csongor és Tünde című drámai költeményéből származnak. Olvasd el őket, majd válaszolj a felmerülő kérdésekre!

A) Csongor a mű elején kertjükbe visszatérve így szólal meg:

„Minden országot bejártam,
Minden messze tartományt,
S aki álmaimban él,
A dicsőt, az égi szépet
Semmi földön nem találtam.
Most mint elkapott levél,
Kit süvöltve hord a szél,
Nyugtalan vagyok magamban,
Örömemben, bánatomban,
S lelkem vágy szárnyára kél.”

a) Mi Csongor csalódottságának oka?

B) A következő részletek a műben szereplő aranyalmafa leírására vonatkoznak:

„Ah, de mit látok? középen
Ott egy almatő virít,
Csillag, gyöngy és földi ágból,

*Három ellenző világból,
Új jelenség, új csoda."*

*„Szép fa, kertem új lakója,
Mely, mint nem várt ritka vendég,
Félig föld, félig dicső ég,
Ösmeretlen kéz csodája
Állsz előttem, s a kopárra
Életet, fényt, gazdagságot,
S hintesz álmot a sovárra,
Mint tehessem, mint lehet,
Hogy ne nyomjon engem álom,
S megláthassam kincsedet?
Földben állasz mély gyököddel,
Égbe nyúlsz magas fejeddel,
S rajtad csillagok teremnek,
Zálogúl talán szivemnek,
Hogy, ha már virágod ilyen,
Üdv gyönyör lesz szép gyümölcsöd.
Szép fa, tündérkéz csodája,
Vajha ilyen légy nekem."*

a) A fa és a kert az irodalom visszatérő toposzai. A kert utalhat az Édenre, a termékenységre, s gyakran a női lélek szimbóluma is. A fa a paradicsombeli almafával rokonítható, és arra is alkalmas, hogy az eget és a földet összekösse. Ebben a műben is ez történik. Gyűjtsd ki azokat a kifejezéseket a leírásból, amelyek erre utalnak!

b) Mely részletek utalnak arra, hogy a fát Tünde ültette?

c) Csongor újabb vándorútra indul Tünde eltűnését követően:

„Tévedésnek hármias úta,
Útam itt ez volna hát,
Melyen éltem sugarát
Fölkeresnem Ilma mondta.
A közép a biztos út,
Oh, de melyik nem közép itt?
Melyik az, mely célra jut?
Itt egymásba összefutnak,
Egy csekély ponton nyugosznak,
S mennyi ország, mennyi tenger
Nyúlik végeik között!
Vagy tán vége sincs az útnak,
Végtelenbe téved el,
S rajta az élet úgy vesz el,
Mint mi képet jégre írnak?
Ím, de itt a hármias útvég,
Mint varázskör áll előttem;
A kívánság, a reménység
Int, von, ösztönöz belépnem.

Fellép a hármias útra.

Hah! mely tekintet! Egy raj a világ.
A legkisebb por, mint él, mint mozog.”

a) Milyen jelentését ismered az út toposzának? Hol találkozhattál már vele korábban?

D) Csongor és szolgája, Balga Tünde és Ilma, azaz Böske lábnyomait követve indulnak Tündérhon felé:

„Csongor

Elmerültél

Mit csodálsz!

Balga

Itt a homokban –

Csongor

Mit?

Balga

Szamárfület találtam,

És tehéncsapást; ha ez nem

Böske lába, vesszek el.

Csongor

Oh, öröm, s ez Tünde lába,

Mert kié is lenne ilyen?

A szemérem ajtajánál,

Mely a szépség arcain hál,

A szerelm ily lábakon jár,

*Csendesen, hogy fel ne verje
S nyúgodalmát édesítse;
Az öröm busúlt szivekbe
Ilyen lábakon suhan be,
S alszik a gond, mint a gyermek,
Mely sirásban fáradott meg,
Föl nem ébred, meg nem hallja,
Hogy vendég jön, és megyen!*

Balga

*Medve cammog a hegyen,
S annak ilyen lába van;
Ilyen lábon csúsz az ólnál,
Nád sövényű juhakolnál;
S míg ez mindent összemász,
Alszik a boros juhász,
Úgy megalszik, szinte nyeg,
A szakállos köpönyeg
(Bunda máskép), mely alatta
A szugolyban hentereg,
S föl nem ébred, meg nem hallja,
Hogy zsvány jön, és megyen.*

Csongor

*Oh, ez a láb, szív lehetne,
Oly parányi, oly csinos.*

Balga

*Oh, ez a láb láb lehetne,
Csak ne volna oly temérdek."*

a) Vörösmarty az ember kettősségéről beszél verseiben. „Ember vagyunk, a föld és ég fia”- mondta a Gondolatok a könyvtárban című költeményében. Hogyan nyilvánul meg ez a gondolat a Csongor és Tündében? Válaszolj a szövegrészlet segítségével!

E) Mirígy így szól az ördögfiakhoz:

„Mirígy

Meg ne indulj:

Mert, ha lábad, mint az örvény,

Mint az orsó pördül is,

Vén Mirígy mint gondolat,

A boszúnak gondolatja,

Úton ér, és elemészt.”

a) Milyen szerepet tölt be Mirígy a műben?

b) Kik és hogyan segítik Mirígy mesterkedéseit?

F) Az Éj birodalmának nagyasszonya monológjában a Teremtés előtti pillanatokról beszél, majd a Teremtmény, az ember megjelenéséről:

*„Az ember feljő, lelke fényfolyam,
A nagy mindenség benne túkrözik.
Megmondhatatlan kéjjel föltekint,
Merőn megbámúl földet és eget;
De ifjusága gyorsan elmulik,
Erőtlen aggott egy-két nyár után,
S már nincs, mint nem volt, mint a légy fia.
Kiirthatatlan vággyal, amíg él,
Túr és tűnődik, tudni, tenni tör;
Halandó kézzel halhatatlanúl
Vél munkálkodni, és mikor kidőlt is,
Még a hiúság műve van porán,
Még kőhegyek ragyognak sírjain,
Ezer jelekkel tarkán s fényesen
Az ész az erőnek rakván oszlopot.
De hol lesz a kő, jel, s az oszlopok,
Ha nem lesz föld, s a tenger eltűnik.
Fáradtan ösvényikből a napok
Egymásba hullva, összeomlanak;
A Mind enyész, és végső romjain
A szép világ borongva hamvad el;
És hol kezdve volt, ott vége lesz:
Sötét és semmi lesznek: én leszek,
Kietlen, csendes, lény nem lakta Éj.”*

a) Mi mindent mond az Éj az emberről, az emberi életről?

G) Csongor második vándorútja végén újra fellép a hármas útra a lányalakot követve:

„Fellép a hármas útra.

Hah, itt vagy egyszer annyi vágy után!

A leányalak eltűnik.

Mi volt ez? árnyék! és én hol vagyok!

Kis ideig gondolkozva áll.

Forrás után a szarvasnő eped,

Nő-társ után a szarvasgím, oroslán

Mind a kettőnek űzi nyomdokát.

Forráshoz ér a nő, a gím nejéhez,

S erője dúló vadnak célt mutat.

A hangya futkos, apró léptei

Alig mutatnak járást, és halad;

Nagy távolokról, gátak ellenére,

Fáradva és mozogva hon terem;

Földhöz ragadtan mász a vak csiga,

De a természet válhatatlanúl

Hátára tette biztos hajlakát,

Mikor kívánja, hon van, s elpihen:

Elérhetetlen vágy az emberé,

Elérhetetlen, tündér, csalfa cél!

S miért az olthatatlan szomj, miért

Rejtékeny álom, csalfa jóslatok,

S remény vezérrel eltűrt, hosszas út,

Ha, ahol kezdtem, vége ott legyen,

Bizonytalanság csalfa közepén?

Oh, hármas útnak kétes ál köre,

Mi más kebellet léptem föl reád,

Virág reményim reggelében akkor,

Most kínnal rakva, búval gazdagon

Az elhanyaglott szívnapp alkonyán!"

a) Hogyan látja Csongor az emberi életet?

H) Csongor a hármass úton újra találkozik a három vándorral:

*„Mit láttam én, mi vándor arcokat!
Megjöttek régi ösmerőseim.
Nem mint a fecske, mely tavaszt jelent,
Mint zajmadár a vészben, jöttek el,
Búmat nagyítók, gyász történetekkel.”*

a) Mire utalnak Csongor szavai?

I) A mű zárlatában Tünde és Csongor az aranyalmafánál élhetnek:

„Tünde

*Csongor, ah, elfárad a szó,
És az ész elégtelen
Elgondolni, elbeszélni,
Amit e megáradott szív*

Boldogsága tengerében
Érez és tud, sejt s ohajt.
Jer, nyugodjál e karok közt,
S hagyj nyugonnom karjaid közt.
Háborítatlanúl
Így fogunk mi csendben élni,
S a bajoktól messze lenni,
Hagyd virágzó ajkaidnak
Rám omolni csókjait,
És fogadd el ajkaimnak
Szívből áradt válaszit.
Megzavarhatatlanúl
Így fogunk mi kéjben élni,
S a világgal nem cserélni.

A kíséző leánykák mindinkább elvonulnak, míg utóbb nem látsznak.
Azonban az aranyalma hull, s messziről imez ének hallatik:

Éjfél van, az éj rideg és szomorú,
Gyászosra hanyatlik az égi ború:
Jőj, kedves, örülni az éjbe velem,
Ébren maga van csak az egy szerelem."

a) Milyen viszonyban van a beteljesült szerelem gondolata a mű zárlatával?

2. feladat

Nézz utána a *Csongor és Tünde* színpadi történetének! Mikor szólalt meg először színpadon? Említs egy-két híresebb rendezést!

Irodalom 21 – Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde
